

Ελληνική Δημοκρατία
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό
Ίδρυμα Ηπείρου

Κλινική Άσκηση στη Λογοπαθολογία 2

Ενότητα 4: Διαγνωστικές & Θεραπευτικές Προσεγγίσεις στις Διαταραχές Άρθρωσης & Φωνολογίας – 3

Ταφιάδης Διονύσιος

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τμήμα Λογοθεραπείας

Κλινική Άσκηση στη Λογοπαθολογία 2

Ενότητα 4: Διαγνωστικές & Θεραπευτικές Προσεγγίσεις
στις Διαταραχές Άρθρωσης & Φωνολογίας – 3.

Ταφιάδης Διονύσιος

Εργαστηριακός Συνεργάτης

Ιωάννινα, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Ηπείρου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί ενότητας

- Ανάπτυξη της σχέσης των διαταραχών της άρθρωσης και των φωνολογικών διεργασιών με τις ειδικές μαθησιακές δυσκολίες.

Περιεχόμενα ενότητας

- Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (1 από 26)

- Η επιστημονική γνώση στον τομέα των διαταραχών επικοινωνίας και μάθησης, για τον οποίο συνήθως χρησιμοποιείται στη βιβλιογραφία ο όρος «μαθησιακές δυσκολίες», έχει διαφοροποιηθεί σημαντικά τη τελευταία δεκαετία. Για πολλά χρόνια, οι δυσκολίες ορισμένων ατόμων στην ανάγνωση ή την ομιλία συχνά αποδίδονταν στο μειωμένο κίνητρο του παιδιού ή στην ελλιπή και ανεπαρκή αγωγή του από γονείς και παιδαγωγούς.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (2 από 26)

- Οι μαθησιακές δυσκολίες αποτελούν μια ανομοιογενή ομάδα διαταραχών. Τόσο ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνονται όσο και η πιθανή αιτιολογία τους έχουν ως αποτέλεσμα να εμφανίζονται ιδιαίτερα διαφοροποιημένα, σε βαθμό που είναι δύσκολο να εντοπιστούν κάποια κοινά χαρακτηριστικά για όλα τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (3 από 26)

- Τα παιδιά αυτά εμφανίζουν συνήθως δυσκολίες αντίληψης, κινητικές διαταραχές, διαταραχές προσοχής, διαταραχές μνήμης, προβλήματα κοινωνικο-συναισθηματικής φύσης.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (4 από 26)

- Στο DSM-IV, οι μαθησιακές δυσκολίες ταξινομούνται στις εξής κατηγορίες:
- Διαταραχή της ανάγνωσης ή δυσλεξία
- Διαταραχή των μαθηματικών ή δυσαριθμησία
- Διαταραχή της γραπτής έκφρασης ή δυσγραφία
- Μαθησιακή διαταραχή μη προσδιοριζόμενη αλλιώς

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (5 από 26)

- Τα διαγνωστικά κριτήρια του DSM-IV για τη διαταραχή της ανάγνωσης, των μαθηματικών και της γραπτής έκφρασης, είναι τα παρακάτω:
- Α. Η επίδοση στην ανάγνωση/η μαθηματική ικανότητα/οι δεξιότητες της γραφής, μετρούμενες με ατομικά χορηγούμενες σταθμισμένες δοκιμασίες είναι σημαντικά κάτω από το αναμενόμενο, δεδομένων της χρονολογικής ηλικίας του ατόμου, της μετρηθείσας νοημοσύνης και της εκπαίδευσης που αντιστοιχεί στην ηλικία.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (6 από 26)

- Β. Η διαταραχή στο κριτήριο Α παρεμποδίζει σημαντικά τη σχολική επίδοση ή δραστηριότητες της καθημερινής ζωής που απαιτούν αναγνωστικές δεξιότητες / μαθηματική ικανότητα / σύνθεση γραπτών κειμένων.
- Γ. Αν υπάρχει αισθητηριακό έλλειμμα, οι αναγνωστικές δυσκολίες / οι δυσκολίες στη μαθηματική ικανότητα / οι δυσκολίες στις δεξιότητες της γραφής, είναι μεγαλύτερες από αυτές που συνήθως το συνοδεύουν.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (7 από 26)

- Στο ICD-10, οι μαθησιακές δυσκολίες ταξινομούνται ως «Ειδικές αναπτυξιακές διαταραχές των σχολικών ικανοτήτων». Αυτή η διαγνωστική κατηγορία αντιστοιχεί ευθέως προς την κατηγορία των ειδικών αναπτυξιακών διαταραχών της ομιλίας και της γλώσσας. Και στις δύο αυτές ομάδες διαταραχών, σύμφωνα με το ICD-10, υπάρχουν ουσιαστικά οι ίδιοι προβληματισμοί σε ό,τι αφορά τον ορισμό και τη μέτρηση τους.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (8 από 26)

- Στο ICD-10, οι ειδικές αναπτυξιακές διαταραχές των σχολικών ικανοτήτων ταξινομούνται στις εξής κατηγορίες:
- Ειδική διαταραχή της ανάγνωσης
- Ειδική διαταραχή του συλλαβισμού
- Ειδική διαταραχή των αριθμητικών ικανοτήτων

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (9 από 26)

- Στο ICD-10, οι ειδικές αναπτυξιακές διαταραχές των σχολικών ικανοτήτων ταξινομούνται στις εξής κατηγορίες:
- Μικτή διαταραχή των σχολικών ικανοτήτων
- Άλλες αναπτυξιακές διαταραχές των σχολικών ικανοτήτων
- Αναπτυξιακή διαταραχή των σχολικών ικανοτήτων, μη καθοριζόμενη

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (10 από 26)

Ο ρόλος της φωνολογικής αντίληψης στην εκδήλωση των μαθησιακών δυσκολιών

- Η κοινή συνισταμένη που προκύπτει από τα αποτελέσματα όλων των μελετών που έχουν πραγματοποιηθεί γύρω από το ζήτημα είναι ότι η ικανότητα διάκρισης και ελέγχου των φωνολογικών μονάδων που αποτελούν τις λέξεις σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής (Τάφα, 2001).

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (11 από 26)

- Συνοψίζοντας τα δεδομένα από τις έρευνες που διεξήχθησαν σε διάφορες χώρες κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, σχετικά με τη φωνολογική επίγνωση των παιδιών της προσχολικής ηλικίας, διαπιστώνεται ότι:
- Η φωνολογική επίγνωση των παιδιών είναι μια απόλυτα απαραίτητη ικανότητα για την εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (12 από 26)

- Τα παιδιά που σημείωσαν υψηλή επίδοση στα κριτήρια της φωνολογικής επίγνωσης, πριν διδαχθούν ανάγνωση και γραφή, είχαν αργότερα καλύτερη επίδοση στην ανάγνωση και την ορθογραφημένη γραφή.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (13 από 26)

- Η αποδεδειγμένα μεγάλης σημασίας για την ανάγνωση και τη γραφή φωνολογική επίγνωση των παιδιών είναι δυνατόν να ενισχυθεί κατά τη διάρκεια της προσχολικής τους εκπαίδευσης και πριν την έναρξη της συστηματικής διδασκαλίας της ανάγνωσης και της γραφής.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (14 από 26)

- Η εξάσκηση της φωνολογικής επίγνωσης των παιδιών έχει θετική επίδραση στην εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής.
- Τα παιδιά που σημείωσαν χαμηλή επίδοση στα κριτήρια της φωνολογικής επίγνωσης, πριν διδαχθούν ανάγνωση και γραφή, εντάσσονται στην ομάδα κινδύνου και αργότερα ενδέχεται να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην εκμάθηση της ανάγνωσης ή/ και της γραφής.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (15 από 26)

- Μελέτες παρακολούθησης (follow-up) παιδιών με προβλήματα λόγου στην πρώιμη παιδική ηλικία έδειξαν ότι, κατά τη σχολική ηλικία, τα παιδιά αυτά εμφάνισαν μαθησιακές διαταραχές. Σήμερα είναι παραδεκτό ότι η ικανότητα αναγνώρισης των ομοιοκαταληξιών και των παρηχήσεων είναι ισχυρός προγνωστικός δείκτης της αναγνωστικής ικανότητας, που εξετάζεται στα παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (16 από 26)

- Στις περιπτώσεις των δυσλεξικών παιδιών που επιχειρούν να διαβάσουν και, αναπόφευκτα, αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εκμάθηση της ανάγνωσης, έχει επανειλημμένως διαπιστωθεί ότι, κατά κανόνα, υπάρχει δυσκολία (έλλειμμα) στο σύστημα της γλώσσας, το οποίο όμως δεν εντοπίζεται στα ανώτερα στρώματα της γλωσσικής ιεραρχικής δομής (σημασιολογικά στοιχεία, γραμματική, συντακτική δομή) αλλά στα κατώτερα, δηλαδή στα φωνολογικά στοιχεία.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (17 από 26)

- Αυτό το έλλειμμα εκδηλώνεται ως ελλιπής γνώση της φωνολογικής δομής του προφορικού λόγου και έχει ως συνέπεια την αδυναμία του δυσλεξικού παιδιού να αναλύει τη λέξη στα υποκείμενα φωνολογικά της στοιχεία που αναπαρίστανται από τα γράμματα. Αυτή η ερμηνεία της δυσλεξίας είναι γνωστή ως «υπόθεση της ελλιπούς φωνολογικής επεξεργασίας».

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (18 από 26)

- Η ανάπτυξη του λόγου δεν είναι ίδια σε όλα τα παιδιά. Κάποια παιδιά καθυστερούν να μιλήσουν και εξακολουθούν να χρησιμοποιούν χειρονομίες και ήχους για να εκφράσουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. Ορισμένα παιδιά μπορεί να αναπτύσσονται φυσιολογικά σε ορισμένους τομείς της γλώσσας ενώ να καθυστερούν σε άλλους.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (19 από 26)

- Η ανάπτυξη του λόγου και της ομιλίας αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους δείκτες πρόβλεψης των ακαδημαϊκών επιδόσεων και του νοητικού επιπέδου του παιδιού. Η καθυστέρηση στη γλωσσική ανάπτυξη μπορεί να αποτελεί ένδειξη νοητικής καθυστέρησης ή κάποιας διαταραχής των γνωστικών λειτουργιών.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (20 από 26)

- Ο Barkley (1981), ο οποίος μελέτησε τους κυριότερους τύπους μαθησιακών δυσκολιών, αναφέρει ότι οι διαταραχές λόγου παίζουν σημαντικό ρόλο στους περισσότερους από αυτούς. Διαπίστωσε ότι παιδιά σχολικής ηλικίας με μαθησιακές δυσκολίες είχαν κατά το 60% στην προσχολική ηλικία διαταραχές των γλωσσικών ικανοτήτων γενικά, ενώ 10-20% είχαν δυσκολίες στην ακολουθία, στη λεκτική έκφραση και στην άρθρωση. Τα προβλήματα αυτά επηρέασαν τόσο την ανάγνωση όσο και την αριθμητική και την ορθογραφία.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (21 από 26)

- Ο King (1982) σε μακρόχρονη έρευνα διαπίστωσε ότι σε περιπτώσεις δυσκολιών άρθρωσης παρουσιάστηκαν προβλήματα στα αρχικά στάδια της ανάγνωσης, ενώ σε περιπτώσεις διαταραχών λόγου διαπιστώθηκε επικινδυνότητα για συνέχιση των προβλημάτων στην εφηβεία και μετέπειτα.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (22 από 26)

- Η φωνολογία αναφέρεται στην ικανότητα του παιδιού να μάθει και να αποθηκεύσει τους σημαντικούς ήχους της γλώσσας (τα φωνήματα) καθώς και τους κανόνες για το συνδυασμό των ήχων ώστε να μπορεί να σχηματίσει λέξεις με νόημα. Έχει διαπιστωθεί (Catts, 1986) πως τα φωνολογικά ελλείμματα αποτελούν τον βασικό παράγοντα ο οποίος θεωρείται υπεύθυνος για τις διαταραχές επικοινωνίας και μάθησης των παιδιών τα οποία αντιμετωπίζουν προβλήματα στην ομιλία και την ανάγνωση.

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (23 από 26)

- Η διάκριση των φωνημάτων στον προφορικό λόγο δεν αποτελεί πάντα εύκολο εγχείρημα για τα μικρά παιδιά. Έχει διαπιστωθεί ότι στην ηλικία των επτά ετών το 80% περίπου των παιδιών είναι ικανά να διακρίνουν τις συλλαβές και τα φωνήματα στις λέξεις (Blachman, 1991; Lyon, 1996).

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (24 από 26)

- Τα υπόλοιπα παιδιά, τα οποία δυσκολεύονται να κάνουν αυτή τη διάκριση, είναι συνήθως τα παιδιά που αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες μαθησιακές δυσκολίες στην ανάγνωση (Shaywitz & Shaywitz, 1994).

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (25 από 26)

- Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες παρουσιάζουν δυσχέρειες στους παρακάτω τομείς:
- Βραχυπρόθεσμη μνήμη γλωσσικών ερεθισμάτων
- Μακροπρόθεσμη μνήμη γλωσσικών ερεθισμάτων
- Επανάληψη ψευδολέξεων
- Ονομασία αντικειμένων
- Ρίμα και φωνημικές ομοιότητες στη δομή των λέξεων

Φωνολογικές Διαταραχές & Μαθησιακές Δυσκολίες (26 από 26)

- Αδυναμία ακουστικής σύλληψης και διάκρισης φθόγγων
- Αδυναμία οπτικής αντίληψης και αδυναμία παρατηρητικότητας των μορφών
- Σειροθέτηση
- Αδυναμία ανάγνωσης και κατανόησης κειμένου
- Αδυναμία αντίληψης της έννοιας «σωματικό σχήμα»
- Προσανατολισμός στο χώρο και χρόνο

Βιβλιογραφία (1 από 2)

- Bauman-Waengler, J. (2012). *Articulatory and phonological impairments: A clinical focus*. Pearson Higher Ed.
- Bernthal, J. E., Bankson, N. W., & Flipsen, P. (2012). *Articulation and phonological disorders: Speech sound disorders in children*. Pearson Higher Ed.
- Barkley, R. A. (1981). *Hyperactive children: A handbook for diagnosis and treatment* (pp. 113-155). New York: Guilford press.
- Blachman, B. A. (1991). Early intervention for children's reading problems: Clinical applications of the research in phonological awareness. *Topics in language disorders*, 12(1), 51-65.
- Blachman, B. A. (1991). Phonological awareness: Implications for prereading and early reading instruction. *Phonological processes in literacy: A tribute to Isabelle Y. Liberman*, 29-36.
- Bleile, K. M. (2004). *Manual of articulation and phonological disorders: Infancy through adulthood*. Cengage Learning.
- Catts, H. W. (1986). Speech production/phonological deficits in reading-disordered children. *Journal of Learning Disabilities*, 19(8), 504-508.
- Dodd, B., Zhu, H., Crosbie, S., Holm, A., & Ozanne, A. (2002). *Diagnostic evaluation of articulation and phonology (DEAP)*. Psychology Corporation.

Βιβλιογραφία (2 από 2)

- Howell, J., & Dean, E. (1991). Treating phonological disorders in children: Metaphon, theory to practice. Singular Publishing Group.
- Ingram, D. (1977). *Phonological disability in children* (Vol. 2). Elsevier Publishing Company.
- King, R. R., Jones, C., & Lasky, E. (1982). In Retrospect A Fifteen-Year Follow-Up Report of Speech-Language-Disordered Children. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 13*(1), 24-32.
- Lyon, G. R. (1996). Learning disabilities. *The future of children, 54*-76.
- Pella-Brooks, A., & Hegde, M. N. (2007). Assessment and treatment of articulation and phonological disorders in children.
- Shaywitz, B. A., & Shaywitz, S. E. (1994). Learning disabilities and attention disorders. *Principles of pediatric neurology, 1119*-1151.
- Shriberg, L. D. (1994). Five subtypes of developmental phonological disorders. *Clinics in Communication Disorders, 4*(1), 38-53.
- Shriberg, L. D., & Kwiatkowski, J. (1982). Phonological Disorders IA Diagnostic Classification System. *Journal of Speech and Hearing Disorders, 47*(3), 226-241.
- Shriberg, L. D., & Kwiatkowski, J. (1994). Developmental Phonological Disorders IA Clinical Profile. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 37*(5), 1100-1126.

Σημείωμα Αναφοράς

Ταφιάδης Δ. Κλινική Άσκηση στη Λογοπαθολογία 2. ΤΕΙ
Ηπείρου. Διαθέσιμο από:

<http://eclass.teiep.gr/courses/LOGO136/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές [1] ή μεταγενέστερη. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, Διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη Δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

